

[Πώς λειτουργεί ο καταναλωτισμός]

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Ναυτεμπορική στις 15-11-2020.

Λίγες μόλις ώρες πριν από την έναρξη του νέου lockdown και την εφαρμογή των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, καταναλωτές έσπευσαν να προμηθευτούν διάφορα είδη, πρώτης ανάγκης και μη, ώστε να μην τους λείψει κάτι την περίοδο που ακολουθεί. Μάλιστα, το καταναλωτικό «κύμα» δεν φάνηκε να έχει προτίμηση σε κάποια συγκεκριμένα είδη, καθώς οι αγορές κάλυπταν ένα μεγάλο φάσμα προϊόντων, από τρόφιμα και είδη ρουχισμού μέχρι καλλυντικά και βαφές μαλλιών.

«Αυτό που είδαμε ήταν μια εκδήλωση υστερίας που κινητοποιήθηκε από την ανάγκη να μείνουμε όπως είμαστε. Στο άκουσμα του lockdown υπήρξε ο πανικός ότι θα κλείσουν τα μαγαζιά και ο φόβος της ευαλωτότητας υπερίσχυσε της λογικής σκέψης ότι στο προηγούμενο lockdown τα σούπερ μάρκετ, τα καταστήματα ειδών πρώτης ανάγκης και το ηλεκτρονικό εμπόριο λειτούργησαν κανονικά», επισημαίνει η κοινωνική και κλινική ψυχολόγος, Ελένη Πατίδου.

Η ίδια χαρακτηρίζει τέτοιου είδους συμπεριφορές ως απόρροια της κοινωνίας της επίδοσης, μιας έννοιας που συναντάται στην επιστήμη της ψυχολογίας για να εκφράσει μια κατάσταση στην οποία οι άνθρωποι έχουν την τάση να είναι όσο το δυνατόν πιο όμορφοι, πιο δυνατοί, πιο υγιείς, πιο πετυχημένοι. Σημειώνει, μάλιστα, ότι «αυτό το νιώθουμε με τις αγορές», ωστόσο σχολιάζει ότι «ο μηχανισμός που κρύβεται πίσω από την κοινωνία της επίδοσης ενδέχεται να μην είναι τόσο εμφανής. Η παρότρυνση για καταναλωτισμό έρχεται από εμάς τους ίδιους. Εμείς οι ίδιοι πιέζουμε τους εαυτούς μας για να είμαστε καλύτεροι σε όλους τους τομείς, σε υλικά αγαθά, ακόμη και στην παιδεία και τη μόρφωση».

Και μπορεί κάτι τέτοιο να φαίνεται λογικό όταν πρόκειται για υλικά αγαθά, ωστόσο προκαλεί δεύτερες σκέψεις όταν αφορά την υγεία ή την παιδεία. «Για παράδειγμα, είναι πιθανό να υπάρχουν ακόμη και επτά διαγνωστικά κέντρα σε μια γειτονιά, ή να διαφημίζονται διαρκώς προπτυχιακές ή μεταπτυχιακές σπουδές. Πλέον τα παιδιά αρχίζουν φροντιστήριο από το δημοτικό σχολείο για να προετοιμάζονται καλά ώστε να ανταπεξέλθουν αργότερα στις πανελλήνιες. Πιεζόμαστε μόνοι μας να κάνουμε ένα ακόμη μεταπτυχιακό, ένα ακόμη διδακτορικό, να μάθουμε μια ακόμη ξένη γλώσσα, για να έχουμε περισσότερα εφόδια στην αγορά εργασίας. Τελικά

δημιουργείται μια προκλητή ζήτηση, η οποία μας εμπλέκει σε έναν διαρκή αγώνα, ο οποίος όμως τελικά, λόγω έλλειψης χρόνου και αποθεμάτων ενέργειας, μπορεί να μας απογυμνώσει από την εσωτερικότητά μας. Είμαστε πια άδεια από αξίες», υπογραμμίζει χαρακτηριστικά η κ. Πατίδου.

«Η αγάπη, η συντροφικότητα, η συσχέτιση με τους άλλους αλλά κυρίως η επίγνωση του παρορμητισμού μας μπορούν να αντισταθμίσουν το κενό, την έλλειψη των αξιών και την υποβόσκουσα εσωτερική πίεση που προκαλεί το ατέρμονο κυνήγι για να αποκτήσουμε περισσότερα», υπογραμμίζει.

Κείμενο 2

Η αξία του μινιμαλισμού

Το κείμενο αποτελεί διασκευασμένο απόσπασμα από το άρθρο του Θωμά Καραγκιοζόπουλου που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών στις 14-09-2019.

Η αλόγιστη, χωρίς μέτρο κατανάλωση προκαλεί την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Προκύπτει μια άκρως εξοντωτική υπερεκμετάλλευση που εξαντλεί τους φυσικούς πόρους και εντείνει τη μόλυνση του περιβάλλοντος. Η αμφισβήτηση του καταναλωτισμού προήλθε κυρίως από τα οικολογικά ρεύματα, που πρώτα αυτά ανέλυσαν επιστημονικά και πολιτικά το πεπερασμένο των φυσικών πόρων της Γης.

Ο Stuart Ewen, οικονομολόγος, σε ένα από τα βιβλία του υποστηρίζει ότι ο «καταναλωτισμός, η μαζική συμμετοχή στις αξίες της μαζικής βιομηχανικής αγοράς, εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1920 όχι ως μια ομαλή εξέλιξη από παλαιότερα και λιγότερο αναπτυγμένα πρότυπα κατανάλωσης, αλλά ως μια επιθετική πολιτική εταιρικής επιβίωσης». Οι μεταπολεμικές κοινωνίες είδαν την υπερπαραγωγή αγαθών ως τη λύση για τη μεταστροφή της οικονομίας. Για να απορροφηθούν, όμως, οι τεράστιες ποσότητες της παραγωγής έπρεπε το καταναλωτικό κοινό να αποκτήσει αγοραστικές δυνατότητες και ταυτόχρονα να αυξηθούν οι καταναλωτικές του ανάγκες. Το πρώτο έγινε εφικτό με την αύξηση των αποδοχών, καθώς οι εργαζόμενοι έβλεπαν το εισόδημά τους σταδιακά να μεγαλώνει. Το δεύτερο επιτεύχθηκε με την τεχνητή, μέσω των διαφημίσεων, αύξηση των αναγκών του. Έτσι, διαμορφώθηκε μια καταναλωτική κοινωνία.

Τα τελευταία πενήντα χρόνια ο πολιτισμός φοράει τις παρωπίδες της ψευδαίσθησης του πώς θα πρέπει να είναι η ζωή μας. Είτε πρόκειται για διαφημίσεις, είτε για τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, υπάρχει μια ψευδαίσθηση ότι οι ζωές μας πρέπει να είναι τέλειες, ή τουλάχιστον έτσι να δείχνουμε. Πολλές φορές, χρησιμοποιούμε τις ζωές άλλων ανθρώπων, ακόμη και αυτό που προβάλλουν ως φανταστική ζωή, ως μέτρο σύγκρισης. Εδώ πρέπει να κάνουμε μια διάκριση μεταξύ της λιτότητας που προκύπτει από την οικονομική κρίση και μιας αυτόβουλης ενεργητικής

εγκράτειας, όπως τη χαρακτήριζε ο μεγάλος Ιταλός πολιτικός Ενρίκο Μπερλινγκουέρ το 1977, πολλά χρόνια πριν από την οικονομική κρίση του 2008: «Ο άκρατος ατομικός καταναλωτισμός παράγει μόνο διασπάθιση πλούτου και στρεβλώσεις της παραγωγής, αλλά πέραν αυτών και δυσφορία, αποπροσανατολισμό, δυστυχία».

Ο μινιμαλισμός ταυτίζεται με την εγκράτεια. Ιδέα του μινιμαλισμού είναι να αγοράζεις ό,τι έχεις ανάγκη, να μπορείς να το αιτιολογήσεις στον εαυτό σου αν προσθέτει κάποια αξία στη ζωή σου. Αν δεν προσθέτει, τότε δεν το χρειάζεσαι. Αν δεν το χρειάζεσαι, δεν σε κάνει χαρούμενο.

Έτσι, αντί να έχουμε καταναλωτικά πρότυπα, μπορούμε να διαμορφώσουμε ως πρότυπό μας μια κοινωνία με λιγότερη ανισότητα και περισσότερη δικαιοσύνη. Όλοι να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες και να είναι υπόλογοι απέναντι στον πλανήτη και στο οικοσύστημα.

Κείμενο 3

Ο φτωχούλης του Θεού

Το απόσπασμα είναι από τη μυθιστορηματική βιογραφία του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης, έργο του Νίκου Καζαντζάκη που δημοσιεύτηκε πρώτη φορά το 1954.

– Αρχοντόπουλο μου, είπα, να με συμπαθάς· ένα ήθελα να σε ρωτήσω, ετούτο: τρώς, πίνεις είσαι ντυμένος στο μετάξι, τραγουδάς κάτω από τα παραθύρια, γλέντι η ζωή σου· τίποτα λοιπόν δε σου λείπει;

Ο νέος στράφηκε απότομα, αναμέρισε βίαια το μπράτσο, να μην τον αγγίξω.

– Τίποτα δε μου λείπει, αποκρίθηκε πεισματωμένος· γιατί με ρωτάς; Δε θέλω να με ρωτούν.

– Γιατί σε λυπούμαι αρχοντόπουλό μου, αρχοντόπουλό μου, του αποκρίθηκα.

Ο νέος να το ακούσει, τίναξε με αλαζονεία το κεφάλι:

– Εμένα; Είπε, εσύ; – και γέλασε.

Έσκυψε, με κοίταξε στα μάτια.

– Ποιός είσαι ντυμένος σα ζητιάνος; ποιός; Ποιός σ έπεψε να με βρεις, εδώ στους δρόμους της Ασίζης τα μεσάνυχτα; Μολόγα την αλήθεια! κάποιος σε στέλνει, ποιός;

– Τίποτα δε μου λείπει! έκαμε χτυπώντας το πόδι του στη γης, δε θέλω να με λυπούνται· θέλω να με ζηλεύουν. Ναι, ναι, τίποτα δε μου λείπει!

– Τίποτα; έκαμα, μήτε ο ουρανός;

Έσκυψε το κεφάλι, σώπασε· και σε λίγο:

– Πολύ αψηλά ναι ο ουρανός, δεν τον φτάνω· καλή ναι η γης, περίκαλη, κοντά μου!

– Δεν υπάρχει πράμα πιο κοντά μας από τον ουρανό· η γης είναι κάτω από τα πόδια μας και την πατούμε· ο ουρανός είναι μέσα μας.

Το φεγγάρι είχε αρχίσει να χαμηλώνει, λίγα άστρα στον ουρανό· ανάρια ακούγονταν καντάδες, όλο πάθος, από τις αλαργινές γειτονιές· ήταν γεμάτος ο νυχτερινός ετούτος καλοκαιριάτικος αέρας μυρωδιές κι έρωτα.

– Πως το ξέρεις; με ρώτησε και με κοίταξε αλαφιασμένος.

– Πείνασα, δίψασα, πόνεσα – το μαθα.

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι η βασική θέση που διατυπώνει ο συγγραφέας του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια, κατά τη γνώμη σου η πρόθεσή του, ο σκοπός για τον οποίο έγραψε το κείμενο (μονάδες 6); Πιστεύεις ότι ο τρόπος που οργανώνει το κείμενό του εξυπηρετεί την πρόθεσή του αυτή (μονάδες 5);

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

α. Ο συγγραφέας στο Κείμενο 1 κάνει χρήση των λόγων μίας αυθεντίας (των απόψεων της ψυχολόγου). Να αιτιολογήσεις τη χρήση τους με βάση την πρόθεση του συγγραφέα (μονάδες 5).

β. Να εντοπίσεις τρία παραδείγματα συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας στο Κείμενο 1 (μονάδες 3) και να εξηγήσεις την επικοινωνιακή λειτουργικότητά τους (μονάδες 2).

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Ποια στάση τηρούν οι συγγραφείς των Κειμένων 1 και 2 απέναντι στο ζήτημα του καταναλωτισμού;
Να εκθέσεις την άποψή σου σε 60-70 λέξεις.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Αξιοποιώντας τρία στοιχεία του Κειμένου 3 να αναφερθείς στη συναισθηματική κατάσταση στην οποία, κατά τη γνώμη σου, βρίσκονται τα δύο πρόσωπα του διαλόγου (Κείμενο 3). Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιουργούνται από την ανάγνωση του αποσπάσματος (150-200 λέξεις);

Μονάδες 15